

LINA MERUANE

POSTATI PALESTINKOM

i

POSTATI DRUGIMA

Sa španjolskoga preveo
Matija Janeš

Zagreb, 2021.

disput

I.
Agonija stvari

posuđeni povraci

Vratiti se. Taj me glagol zaskoči svaki put kad pomislim na mogućnost Palestine. Kažem si: to ne bi bio povratak, nego tek posjet zemlji u kojoj nikad nisam bila, iz koje nemam ni jednu jedinu sliku. Palestinska stvarnost za mene je uvijek bila pozadinska buka, priča za kojom se poseže da se od izumiranja spasi zajedničko podrijetlo. To ne bi bio moj povratak. To bi bio posuđen povratak, povratak na tuđe mjesto. Moga djeda. Moga oca. Ali moj otac nije htio nogom kročiti na ta okupirana područja. Samo se približio granici. Jedanput, iz Kaira, usmjerio je svoj stari pogled prema istoku i na trenutak ga zadržao na dalekoj točki gdje se mogla nalaziti Palestina. Puhao je vjetar, filmski je podizao pijesak, a pokraj njega su prolazile stotine turista u znate već kakvim teniscama i kratkim hlačama i s kakvim ruksacima, turisti koje su davili njihovi japanski fotoaparati, sa znojnim rukama punim paketa. Turisti okruženi vodičima i prevoditeljima na koje nisu obraćali pozornost. Moj je otac provirio glavom između njih. Bacio je pogled prema onom komadićku Palestine zalijepljenom za rub Egipta, prema onoj Palestini koja se doimala dalekom i drukčijom od zamisli koju je imao o Beit Džali. To je bila okružena, progognjena, muslimanska i tuđa Gaza. Drugi je put moj otac bio na rubu Jordana; pogled mu je mogao obuhvatiti pustinju kojom je prelazila granica. Trebalo je samo napraviti nekoliko koraka do granice, ali njegova velika stopala potonula su u živi pijesak neodlučnosti. Uočivši priliku u neodlučnosti, moja je majka pokazala u daljini, svojim malim kažiprstom ispruženim i ukoče-

nim, prostranu dolinu rijeke Jordana koja se odvajala od planine Neba, sve pročišćene vode koje kršćanska religija smatra blagoslovljenima, i inzistirala je da prijeđu na Zapadnu obalu. Moramo ići onamo, rekla mu je žurno, kao da je ona Palestinka. Nakon toliko godina provedenih zajedno tako se osjećala moja majka, još jedan glas u tom bučnom klanu. Ali moj se otac okrenuo i pošao u suprotnom smjeru. Neće se on podvrci arbitrarnom čekanju, savjesnom pregledu svoje prtljage, nasilnom ispitivanju na izraelskoj granici i na uzastopnim kontrolnim točkama. Neće se izložiti tomu da ga drže sumnjivcem. Da ga prozivaju strancem u zemlji koju smatra svojom, jer ondje je i danas, još uvijek nepobijeđena, kuća njegova oca. Ondje, s druge strane, nalazi se ono nasljeđe koje nitko nikad nije uistinu prisvojio. Možda strahuje od mogućnosti da će stići u tu kuću bez ključa, pokucati na vrata tog doma ispražnjenog od svega vlastitog i napućenog strancima. Zasigurno se boji proći ulicama koje su mogle biti, da je sve samo bilo drugačije, njegovo igralište. Strepnja da će zateći, na nekoć čistom obzorju tih uličica, nizove zgrada kolonizatora. Naselja i njihove nadzorne kamere. Vojnike oklopljene čizmama i zelenim odorama, njihove duge cijevi. Žičane ograde i šutu. Panjeve starih maslina posječenih u razini tla ili pretvorenih u batrljke. Ili bi možda prelazak granice za njega značio izdaju vlastitog oca, koji se doista pokušao vratiti. Vratiti se jedanput, uzalud. Šestodnevni rat¹ osujetio je to putovanje. Ostale su mu kupljene karte, kovčeg pun poklona i gorčina katastrofalnog poraza koji je značila aneksija još palestinskih područja. Taj rat trajao je tek tjedan dana, ali konflikt se nastavio neumoljivim tijekom kad je umrla moja baka: jedina moguća pratnja na njegovu povratku. Taj gubitak bacio ga je u naglu i nepromjenjivu starost. Bez mogućnosti povratka. Poput života tolikih Palestinaca koji se više nisu mogli ili nisu htjeli vratiti, koji su čak zaboravili i arapsku riječ za povratak; Palestinaca koji su se počeli osjećati, poput mog djeda i bake, prosječnim Čileancima. Tijela njih oboje sada su na groblju u Santiagu, na koje se nisam vratila od posljednjeg pokopa. Pitam se je li ih netko posjetio u ovih posljednjih trideset godina. Slutim da nije. Slutim, ali ne pitam, da mi nitko ne bi znao reći na kojem su dijelu groblja njihove kosti.

¹ Rat od 5. do 10. lipnja 1967. u kojem je Izrael zauzeo teritorij Gaze, Zapadne obale, Golanske visoravni i poluotok Sinaj.

[Sve su bilješke uredničke – op. ur.]

konačan prijevod

S kojim su ih imenom ispratili? Sa španjolskim Salvador ili s arapskim Isa, što znači Isus? S Milade ili María? Moja se majka prene na svojoj stolici kao i ja na svojoj kad prvi put čujemo ta imena: imena izgubljenog jezika. Moj otac sjedi meškoljeći se dok se pokušava prisjetiti koja su od njih uklesana na nadgrobnim pločama.

pogrešan trag jednog prezimena

Počinjem zapisivati riječ Meruane. Kliknem na povećalo kojim započinjem potragu u bazi podataka. Jedini rezultat koji mi ekran nudi članak je objavljen u britanskom časopisu. "Sahara 1915.": tako je naslovljen. Pokrenem stroj mašte. Jedan Meruane tipični istraživač u pustinji. Meruane crnac premješten u Palestinu (mojim sjećanjem prolaze fotografije moga tridesetogodišnjeg oca, ima kratku kosu s neznatnim kovrčama, velike tamne naočale prekrivaju mu osunčanu kožu, usne su mu široke kao i moje). Izgubljena afrička karika u mojoj krvi, pomislim. Ali datumi ne odgovaraju: oko 1915. moj je djed emigrirao u Čile s Levanta. Ipak uronim u čitanje i zapetljam se u podatke topografije koju prekida i uništava izgradnja željezničke pruge. Spominje se šest alžirskih oaza i korita isušenih rijeka, opustošeni komadi pustinje, malene slatine. Nekoliko redaka ispod konačno se pojavljuje riječ. Meruane: još jedno slano i suho jezero koje nikad nije bilo važno i potpuno je izbrisano s karte.

sažetak

Sažimanje prošlosti postalo je sumnjivo čak i mom ocu. Nisu mu ispričali dovoljno, ili nije pratio, ili je do njega dospjela previše reciklirana građa. Često prepusti pričanje sestrama koje su mu ostale. Sigurno to znaju tvoje tetke, kaže rješavajući se mojih pitanja, sigurno znaju više od mene, ponovi, odguravši me još malo dalje tom rečenicom jer strahuje da je i kod njegovih sestara vrijeme posijalo zaborav. Kad je pitam za bilo koju pojedinost, moja tetka-prvorodenka bez iznimke se brani govoreći: Kako ti otac nije ispričao? Moj otac slegne ramenima s drugog kraja stola. Zar ne čitaš časopis *Al Da-*

mir? nastavi ista tetka, ona s najboljim pamćenjem. Prisiljava me da je podsjetim da sam prije dosta godina otišla iz Čilea i da nemam pristup toj publikaciji. A zašto ti ga otac ne pošalje? Sad sam ja ta koja slegne ramenima. U zraku je optužba za nehaj. Optužba koja pada na mene i na mog oca iako on održava, kao i mnogi zemljaci iz te generacije, vezu solidarnosti s Beit Džalom kojom se nikad ne diči. Novčana pomoć koja, kada se zbroji, ondje održava školu nazvanu Čile. Trg nazvan Čile. Djeca, uistinu palestinska, ako palestinska istina još postoji.

muslimansko praznovjerje

To je islamsko praznovjerje, kaže mi Asma kad je upoznam u New Yorku i ispričam joj taj čileanski dio naše palestinske povijesti. Što to? upitam zbunjena, podignuvši glas jer se pojačala gungula oko nas. To da ne objelodaniš svoja djela iz milosrđa vjerovanje je vrlo ukorijenjeno u muslimanskom svijetu, odgovori. Događaj mora ostati u tajnosti, inače gubi svoju draž. Ali moj otac nije musliman, kažem Asmi, koja to jest. Možda nije, ali tvoj otac održava islamsko praznovjerje, uporna je; kao moj suprug, pridoda: on koji je kršćanin pun je naših praznovjerja.

slova koja nitko nije vidio

Drugo poslijepodne, za nekog svog povratka u Čile, predložim ocu da se počnemo vraćati. Osvježavati ona mjesta koja su nam se polako osušila. Ona mjesta s kojih smo polako odlazili ne okrećući se. On je, kao nekoć njegovi roditelji rodnu Beit Džalu, davno napustio malen provincijski grad gdje je rođen. I ja sam se, kao i oni, kretala: imala sam različite adrese. Jedanput sam se htjela vratiti u kuću u Santiagu gdje sam odrasla. Pod istim krovom, iako sada bez pregradnih zidova, nalazila se trgovina perzijskim sagovima. Usred potpune dezorijentiranosti podizala sam rubove tepiha jedan za drugim dok nisam pronašla nepogrešiv znak mjesta na kojem je bio moj krevet: ranu koju je željezna noga otvarala u parketu tijekom godina. Više nije bilo zida od kojeg je svako jutro trebalo odmaknuti krevet da ga se pospremi. Ali ni ta trgovina više ne postoji, niti postoje susjedne kuće, ni drveće, ni rešetke koje su ih opasavale. Više nego jedanput sam tražeći svoju kuću produži-